

Ten geleide

EB bestaat 25 jaar

'EB, Tijdschrift voor scheidingsrecht' begon in 1993 als *EchtscheidingsBulletin*. De redactie had destijds een tijdschrift voor ogen dat gericht is op de praktijk met korte, goed leesbare en toegankelijke praktische onderwerpen die te maken hebben met echtscheiding. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan werd de naam gewijzigd in EB, Tijdschrift voor scheidingsrecht. Het bulletin had zich in de loop van die jaren ontwikkeld tot een toonaangevend tijdschrift en was de aanduiding 'Bulletin' ontgroeid. In de daarop volgende vijftien jaar heeft het tijdschrift zich verder ontwikkeld en is het nog altijd toonaangevend voor de praktijk. De samenleving heeft sindsdien steeds meer behoefte gekregen aan een vorm van 'fatsoenlijk' scheiden. Via de regierechter en de mediator wordt door de politiek en professionals geprobeerd vechtscheidingen steeds meer in goede banen te leiden. Aan deze en alle andere scheidingsontwikkelingen wordt aandacht besteed in EB.

Bij gelegenheid van het tienjarig bestaan van EB in 2003 verscheen de eerste uitgave van EB Klassiek. Daarin werd teruggekeken op de veranderingen in het scheidingsrecht gedurende die tien jaar. In het voorwoord bij EB klassiek werd toen al geconstateerd dat de samenleving er steeds meer behoefte aan heeft dat 'fatsoenlijk' gescheiden wordt. Als wens werd uitgesproken dat niet te star wordt vastgehouden aan al te krampachtig beleefde wettelijke regels. Iedere tot een einde gekomen samenleving heeft nu eenmaal haar eigen perspectieven, tekortkomingen en gevoeligheden beleefd. Daardoor is en wordt een toenemend verlangen ontwikkeld om de scheiding geheel in handen van de betrokkenen zelf te leggen. Die regels zijn in de daarop volgende vijftien jaar verder veranderd en verfijnd. Niet alleen het relatievermogensrecht en het alimentatierecht zijn gewijzigd, maar ook het scheidingsprocesrecht staat aan de vooravond van ingrijpende verande-

ringen door KEI. De ontwikkelingen over gezag en contactregelingen blijven elkaar opvolgen, waarbij een belangrijke rol voor het EVRM is weggelegd.

In EB Klassiek 2003 hebben de redacteurs en een keur van genodigde artikelen geschreven over een groot aantal aspecten van het scheidingsrecht, met als rode draad de ontwikkelingen gedurende die tien jaar. In deze tweede versie van EB Klassiek (2018) willen we stilstaan bij de ontwikkelingen sindsdien. Ook nu is een groot aantal gezaghebbende auteurs bereid gevonden een bijdrage te leveren. We hopen met deze tweede EB Klassiek een trend te zetten en bij een volgend jubileum van EB weer te kunnen terugblikken en vooruitzien.

Namens de redactie,
Louis Zonnenberg
Myriam Lückers

Inhoud

Hoofdstuk 1. Familieprocesrecht	1
1. De familierechtelijke procedure in het KEI-tijdperk <i>A.V.T. de Bie</i>	3
2. Periodieke verrekening en het bewijsvermoeden van artikel 1:141 lid 3 BW <i>C.A. Kraan en E.E. Kraan</i>	13
3. Prenups: huwelijkse voorwaarden in mediation <i>F. Schonewille</i>	25
Hoofdstuk 2. Relatievermogensrecht	41
1. Natuurlijke verbintenissen tussen (ex-)partners, wat moeten we ermee? <i>S.F.M. Wortmann</i>	43
2. Verknochtheid: een vervagende rechtsfiguur? <i>J.H. Lieber</i>	51
3. Draagplicht en verrekening van de kosten der huishouding <i>W.G. Huijgen</i>	61
4. Vergoedingsrechten en bankrekening <i>T.M. Subelack</i>	71
5. Vergoedingsvordering en zaaksvervangning: een voortdurend onrecht! <i>L.H.M. Zonnenberg</i>	91
Hoofdstuk 3. Ondernemer in het relatievermogensrecht	107
1. Economische en juridische aspecten van de waardering van een onderneming bij een echtscheiding <i>Een plan van aanpak voor de professional</i> <i>A.N. Labohm</i>	109
2. Afstorten pensioen in eigen beheer bij echtscheiding: hoe gaat het verder ná afstorting? <i>J.M.J. Holtermans cpc</i>	119

INHOUD

3.	De (voorhuwelijkse) onderneming en de verdeling van de gemeenschap van goederen <i>B. Breedervoeld</i>	143
4.	De voorhuwelijkse onderneming bij verrekening <i>L.H.M. Zonnenberg</i>	159
Hoofdstuk 4. Alimentatie		167
1.	De toekomst van de onderhoudsbijdragen <i>M.L.C.C. Lückers</i>	169
2.	Kindgebonden budget en alimentatie: eenvoudiger? <i>A.R. van Wieren</i>	181
3.	Artikel 1:160 BW: de stand van zaken <i>A. Wakker</i>	193
Hoofdstuk 5. Kinderen		203
1.	Zorg om kinderen of zorg over de zorg voor kinderen? <i>P. Vlaardingerbroek</i>	205
2.	Verhuisdilemma's <i>A. Heida</i>	215
3.	De omgangsondertoezichtstelling in vogelvlucht <i>M.J. Vos en S.P. van der Meer</i>	223
Personalia		233

1. De familierechtelijke procedure in het KEI- tijdperk

*Mr. A.V.T. de Bie*¹

1. Inleiding

Het zal u niet zijn ontgaan: in de rechtspraak is het project Kwaliteit en Innovatie (KEI) in volle gang. Het betreft een veranderingsproces dat zijn weerga niet kent. Doel van het KEI-project is de rechtspraak beter te laten aansluiten bij de digitalisering van de samenleving, met tegelijkertijd versnelling en vereenvoudiging van procedures. Ook moet de rechter erdoor in staat worden gesteld in procedures meer en betere regie te voeren. Voor dit alles is een omvangrijke IT-operatie noodzakelijk. Daarnaast moest er nieuwe wetgeving komen en worden er ideeën ontwikkeld voor een andere wijze van zaakbehandeling. Een viertal wetten is inmiddels in het *Staatsblad* gepubliceerd.² In deze bijdrage wordt hierop nader ingegaan, met bijzondere aandacht voor de familierechtelijke procedure.

---

1 Mr. A.V.T. (Toine) de Bie is senior raadsheer in het Hof Amsterdam. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven. Ik ben veel dank verschuldigd aan mr. E.E. Kraan, mijn coauteur van een eerder artikel: A.V.T. de Bie & E.E. Kraan, De familierechtelijke procedure onder KEI, *REP* 2017 (1), 69.

2 Het betreft de Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht (*Stb.* 2016, 288), de Wet vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie (*Stb.* 2016, 289), de Invoeringswet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht (*Stb.* 2016, 290) en de Invoeringswet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht en uitbreiding prejudiciële vragen (*Stb.* 2016, 291).

2. Wijzigingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

De vier nieuwe wetten brengen forse wijzigingen in onder meer het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Voor de dagvaardingsprocedure (onder de nieuwe wet “vorderingsprocedure” geheten) is invoering al in volle gang. Deze zal naar verwachting in de tweede helft van 2018 worden voltooid. Invoering voor de “verzoekprocedure” (waaronder de familierechtelijke) was voorzien voor de tweede helft van 2019, maar zal vermoedelijk aanmerkelijk later plaatsvinden (bron: voortgangsrapportage Programma Kwaliteit en Innovatie, Raad voor de Rechtspraak, december 2017).

De grootste wijziging betreft de invoering van een nieuwe afdeling 1.3A Rv “Algemene voorschriften voor procedures” (artikel 30a-30q Rv). Het specifieke familieprocesrecht van titel 6 Rv (artikel 798 Rv e.v.) ondergaat wetstechnische aanpassingen, maar wordt niet wezenlijk veranderd.³

2.1. *Procesinleiding, vorderings- en verzoekprocedure*

Ook de nieuwe wet onderscheidt de vorderings- en de verzoekprocedure. De “Algemene voorschriften voor procedures” geven echter gemeenschappelijke basisregels. Alle civiele procedures zullen op dezelfde manier aanvangen, door de indiening van een “procesinleiding” (artikel 30a Rv). De vereisten waaraan deze dient te voldoen zijn opgenomen in artikel 30a lid 3 Rv. Uniformering van de procesinleiding maakt mogelijk dat de verplichting tot betekening in de vorderingsprocedure wordt opgeheven. Betekening blijft wel mogelijk, maar is pas noodzakelijk als de verweerder niet verschijnt. Dat gaat ook gelden voor de echtscheidingsprocedure, want artikel 816 Rv wordt dienovereenkomstig aangepast. De vraag is wat dit voor de echtscheidingspraktijk gaat betekenen. In situaties waarin dit nuttig zou kunnen zijn, bijvoorbeeld als de verhoudingen niet ernstig zijn geëscaleerd, waardoor de verzoekende partij erop kan vertrouwen dat de wederpartij ook zonder exploit in de procedure zal verschijnen, zal meestal een gemeenschappelijk verzoek of een eenzijdig verzoek met referteverklaring worden ingediend. In die laatste gevallen is oproeping of betekening überhaupt niet noodzakelijk.

Onder het nieuwe procesrecht wordt het mogelijk een verzoek en een vordering te combineren in één procesinleiding, als tussen beide voldoende samenhang bestaat (artikel 30b Rv). Zeker voor ex-samenwoners is dit een verbetering, omdat zij nu nog, afhankelijk van de aard van hun geschillen,

---

3 De aanpassing is gelegen in art. EEEE-TTTT van de in noot 2 genoemde Invoeringswet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht (Stb. 2016, 290).

met zowel de dagvaardings- als de verzoekschriftprocedure worden geconfronteerd. Op een gecombineerd verzoek zijn in beginsel de bepalingen van de vorderingsprocedure van toepassing (artikel 30b lid 1 Rv). Bij de indiening van een dergelijke gecombineerde procesinleiding moet wel goed op de regels van relatieve bevoegdheid worden gelet. Volgens het nieuwe artikel 109 lid 2 Rv is bevoegd de rechter van de woonplaats van de verweerder bij de vordering, maar de bijzondere regels van relatieve bevoegdheid in verzoekprocedures blijven van toepassing. Denk aan artikel 265 Rv met betrekking tot zaken van minderjarigen. Ook onder het nieuwe recht blijft de rechtbank van de woonplaats van de minderjarige daarover exclusief bevoegd.⁴ Blijkt de aangezochte rechter niet relatief bevoegd te zijn met betrekking tot alle ingediende vorderingen of verzoeken (bijvoorbeeld omdat het kind woonplaats heeft bij eiser/verzoeker), dan moet hij de zaak splitsen en het deel waarover hij onbevoegd is verwijzen.

2.2. *Digitaal procederen*

De wetswijziging maakt digitaal procederen mogelijk, en in zaken met procesvertegenwoordiging door een advocaat wordt dit verplicht (artikel 30c lid 1 Rv). De technische ins en outs hiervan zal ik hier niet bespreken. De wetgeving zit op dit punt in elk geval goed in elkaar.

Aandacht verdient de positie van de verzoeker of de belanghebbende zelf. Krachtens artikel 30c lid 4 Rv zijn natuurlijke personen niet verplicht tot digitaal procederen, maar wel als zij worden vertegenwoordigd door een beroepsmatige rechtsbijstandverlener (zoals een advocaat). Dat houdt een niet onbelangrijke wijziging van het huidige verzoekschriftprocesrecht in. Volgens het huidige recht moeten in zaken met verplichte procesvertegenwoordiging alleen het verzoekschrift en het verweerschrift worden ondertekend door een advocaat. Andere stukken, bijvoorbeeld stukken voorafgaand aan de mondelinge behandeling, mag de procespartij evenwel zonder tussenkomst van zijn advocaat rechtstreeks indienen.⁵ Die mogelijkheid zal vervallen. In zaken met verplichte procesvertegenwoordiging zal slechts de procesvertegenwoordiger (digitale) proceshandelingen kunnen verrichten. De cliënt krijgt wel de mogelijkheid van inzage. In tegenstelling tot voorheen kan hij dus rechtstreeks zien wat er in zijn zaak gebeurt. Indien toch een papieren stuk wordt ingestuurd, wordt een

---

4 Zie daarvoor verder artikel 1:12 BW: het kind heeft afgeleide woonplaats bij de ouder met gezag.

5 Dat volgt onder meer uit HR 25 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:2822.

mogelijkheid geboden tot herstel van verzuim en wordt uiteindelijk het papieren stuk buiten beschouwing gelaten (artikel 30c lid 6 Rv).

2.3. *Wettelijke termijnen*

Op het gebied van termijnen voor proceshandelingen verandert er veel. Het gewijzigde artikel 282 lid 1 Rv bepaalt dat een belanghebbende tot tien dagen voor de aanvang van de zitting of, indien de rechter dit toestaat, op een later moment een verweerschrift kan indienen. Onder het huidige recht kan iedere belanghebbende dat zonder meer nog tot de aanvang van de zitting doen. Termijnen die op dit moment nog zijn neergelegd in de procesreglementen van de rechtbanken en de gerechtshoven worden in de wet opgenomen. Men zie het nieuwe artikel 30k lid 5 Rv: ook nadere stukken moeten uiterlijk tien dagen voor de zitting worden ingediend, tenzij de wet een andere termijn voorschrijft. Later ingediende stukken laat de rechter in beginsel buiten beschouwing. De wet laat hem echter enige ruimte om ze toch te accepteren, bijvoorbeeld als de termijnoverschrijding verschoonbaar is. Dit kan bijvoorbeeld spelen in een alimentatiezaak als kort voor de zitting (financiële) wijzigingen hebben plaatsgevonden. Vaak zal het echter gaan om stukken die eerder beschikbaar waren, maar bijvoorbeeld door de cliënt te laat aan de advocaat zijn overhandigd. Hoewel dergelijke stukken van belang kunnen zijn voor de beoordeling, moet de rechter ze in beginsel buiten beschouwing laten. Aan de andere kant zijn partijen er weinig mee geholpen als het gevolg daarvan is dat direct na de einduitspraak een nieuwe (wijzigings)procedure moet worden gestart. Niet voor niets wordt volgens de Hoge Raad de aard van een alimentatiegeskil vooral daardoor bepaald dat rechterlijke uitspraken krachtens artikel 1:401 BW vatbaar zijn voor wijziging, zelfs met terugwerkende kracht. Partijen hebben er daarom belang bij dat de alimentatie berust op een juiste en volledige waardering van de van belang zijnde omstandigheden.⁶ Daarom is er in alimentatiezaken, maar ook in bijvoorbeeld jeugdbeschermingszaken en gezag- en omgangszaken, iets voor te zeggen om te laat ingediende stukken toch te accepteren.

De praktijk zal leren hoe de gerechten hiermee om zullen gaan, mede gezien de KEI-doelstelling om tot versnelling van procedures en meer rechterlijke regie te komen. In elk geval zal de andere partij niet in zijn belang mogen worden geschaad. Als de rechter de stukken toch toelaat, moet de andere partij behoorlijk gelegenheid krijgen te reageren.

---

6 Zie bijvoorbeeld HR 13 juli 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6741, NJ 2012/446.

2.4. *Vastlegging schikking ter zitting*

De wetgever wil vordering- en verzoekprocedure zoveel mogelijk harmoniseren. Daarom zal het ook in verzoekprocedures mogelijk worden een ter zitting bereikte overeenstemming vast te leggen in een in executoriale vorm opgemaakt proces-verbaal. Onder het huidige recht kan dit slechts in dagvaardingsprocedures (artikel 88 lid 3 Rv). Artikel 30m lid 1 Rv maakt dat in alle civiele procedures mogelijk. Ook in familiezaken kan dus straks een ter zitting bereikte schikking direct worden opgenomen in een (mede door partijen ondertekend) proces-verbaal, in plaats van (noodgedwongen) in een beschikking. Voordeel daarvan is dat er geen 'ruis' meer kan ontstaan, bijvoorbeeld over de precieze formulering van de afspraken, in de periode tussen de zitting en de beschikking. Dat is zeer zeker een verbetering.

2.5. *Bewijsaandraagplicht*

De huidige bewijsaandraagplicht uit de dagvaardingsprocedure gaat ook gelden voor de verzoekprocedure (artikel 30a lid 3 sub f. en g. Rv). De verzoeker zal in de procesinleiding de bewijsmiddelen waarover hij kan beschikken en de getuigen die hij heeft, moeten aanduiden.⁷ Ook dit is het gevolg van het streven naar harmonisatie. Vanuit familierechtelijk perspectief is dit een zorgelijke ontwikkeling.

In de verzoekprocedure is krachtens het (ongewijzigde) artikel 284 lid 1 Rv het bewijsrecht uit de dagvaardingsprocedure (afdeling 2.9 Rv) van toepassing.⁸ In bijvoorbeeld het echtscheidingsgeding, in alimentatie- en omgangsprocedures, maar ook in geschillen over de uitoefening van het gezamenlijk gezag geldt dus het volledige bewijsrecht. Overname van de bewijsaandraagplicht uit de dagvaardingsprocedure in dit soort zaken lijkt dan een logische stap, maar dit zal ongetwijfeld leiden tot een toename van het aantal daadwerkelijke bewijsaanbiedingen. Gezien de vaste jurisprudentie van de Hoge Raad over het (passeren van een) bewijsaanbod zal dat tot een onvoorziene verzwaring van familierechtelijke procedures leiden, met een risico op nodeloze escalatie. In een tijd waarin wordt nagedacht over de

---

7 Krachtens artikel 30i lid 6 Rv zal de bewijsaandraagplicht ook voor verweerder gaan gelden. Bovendien gelden substantiërings- en bewijsaandraagplicht ook voor het door verweerder eventueel in te dienen tegenverzoek (artikel 30i lid 8 Rv).

8 "Tenzij de aard van de zaak zich hiertegen verzet", zoals het geval is in zuiver vrijwillige zaken, waaronder alle jeugdbeschermingszaken.

keerzijde van het “toernooimodel” in vechtscheidingen is dat op zijn zachtst gezegd wel even slikken.⁹

3. Rechterlijke regie

3.1. *De civiele rechter: een lijdelijke regisseur*

KEI beoogt de rechter beter in staat te stellen om vanaf het begin regie over de procedure te voeren. De gerechten zijn drukdoende om de regiefunctie te versterken, bijvoorbeeld door de inrichting van regiebureaus waar zaken vroegtijdig worden gescreend. Het is aan de gerechten zelf overgelaten hoe de regiefunctie precies wordt ingericht. Dit alles sluit aan bij een al langer breed gedragen wens van familierechters, die de rechtspraak recent tot uitdrukking heeft gebracht in het Visiedocument scheidingen. Daarin is een prominente plaats weggelegd voor een versterkte regierol van de familierechter. Ook de *divorce challenge* en de werkzaamheden van het naar aanleiding daarvan ingestelde Platform onder leiding van André Rouvoet passen in deze ontwikkeling.

Wie denkt dat ook het procesrecht substantiële aanpassingen ondergaat om die regiefunctie te versterken, heeft het echter mis. Dat is maar zeer beperkt het geval. De opname van een aantal procedurele termijnen in de wet biedt uiteraard een betere basis tot handhaving daarvan, nu de huidige termijnen in de procesreglementen geen wettelijke basis hebben en de Hoge Raad daarom vereist dat steeds ook wordt getoetst aan de goede procesorde. Het nieuwe artikel 19 lid 2 Rv bepaalt dat de rechter ambtshalve of op verlangen van een partij alle beslissingen neemt die nodig zijn voor een goed verloop van de procedure. Dit is echter vooral een bepaling die de mogelijkheden die de rechter thans ook al heeft nog eens bevestigt. Voor het overige blijft de civiele rechter bovenal een lijdelijke rechter. Aan de kernartikelen 24, 25 en 149 Rv verandert niets. Dat betekent dat ook in familie-zaken partijen – afgezien van kwesties van openbare orde – de omvang en de grondslagen van het geschil zullen blijven bepalen. Bij de feitenvaststelling blijft de rechter gebonden aan het model van stellen en betwisten. Hij mag nog steeds niet zelf actief op zoek naar de waarheid. Dat maakt een goede conflict diagnose of het blootleggen van het werkelijke geschil achter een zaak bepaald niet gemakkelijker.

---

9 Bedenk daarbij ook dat in de verzoekprocedure krachtens het ongewijzigde artikel 284 lid 3 Rv het familiaal verschoningsrecht veelal niet geldt en dat krachtens het nieuwe artikel 30k lid 2 Rv, zij het met voorafgaande toestemming van de rechter, tijdens de mondelinge behandeling ook getuigen en partijdeskundigen kunnen worden gehoord.

3.2. *Nieuw gereedschap: scherp of bot?*

De wet kent wel een aantal kleinere wijzigingen die volgens de wetgever tot doel hebben de rechter in staat te stellen de procedure te stroomlijnen. Ik bespreek daarvan drie in het oog springende, waarbij de vraag telkens is wat de rechter in de praktijk daaraan heeft.

Het nieuwe artikel 22b Rv¹⁰ lijkt de rechter een interessante mogelijkheid te bieden. De rechter kan door partijen verschaftte gegevens en bescheiden buiten beschouwing laten indien zij, op zijn verzoek, niet aangeven ter toelichting of staving van welke stelling zij zijn bedoeld. Het idee is dat de rechter hiermee het procesdossier beter kan structureren en meer invulling kan geven aan zijn regierol. Denk voor de familierechtelijke praktijk bijvoorbeeld aan verdeling- of verrekeningzaken waarin partijen soms ordners vol bankafschriften overleggen, zonder duidelijke toelichting. En wat te denken van stapels e-mails of WhatsApps ter illustratie van het te wensen overlatende karakter van de wederpartij? Daarnaast maakt digitaal procederen het relatief eenvoudig om stukken van enorme omvang of grote hoeveelheden stukken of hyperlinks naar websites in te dienen. Toelichting is dan op zijn plaats. Probleem is alleen: de rechter had de bevoegdheid dergelijke stukken terzijde te leggen allang, zelfs zonder dat hij partijen eerst moet vragen waarvoor het stuk is bedoeld. Volgens vaste, op artikel 149 Rv gebaseerde jurisprudentie moet de rechter immers producties die geen (duidelijke) grondslag in feitelijke stellingen hebben, buiten beschouwing laten.¹¹ Zo bezien is de invoering van artikel 22b Rv vanuit het perspectief van rechterlijke regievoering niet een stap vooruit, maar een stap terug, of op zijn best onnodig. Het zal het over de schutting werpen van producties mogelijk juist bevorderen: men krijgt immers de kans om ze desgevraagd nog toe te lichten. Het is te hopen dat deze bepaling een dode letter zal blijken te zijn.

Artikel 30p Rv geeft de rechter de mogelijkheid ter zitting mondeling uitspraak te doen, die binnen twee weken in een proces-verbaal wordt vastgelegd.¹² Opnieuw een bepaling met goede bedoelingen, maar met een

---

10 Artikel 22b Rv en het hierna te noemen artikel 30p Rv zijn voor alle civiele procedures reeds op 1 september 2017 in werking getreden.

11 Zie bijvoorbeeld HR 10 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:404.

12 Zie uitbreider: J.C.E. Ackermans-Wijn, De mondelinge uitspraak volgens artikel 30p Rv in familiezaken, *EB* 2017/76.

averechtse uitwerking. Deze bevoegdheid bestaat namelijk uitsluitend, indien alle partijen ter zitting zijn verschenen (artikel 30p lid 1 Rv). In een vorderingsprocedure zal dit doorgaans weinig problemen opleveren. Maar in de praktijk van het personen- en familierecht heeft deze eis al tot grote moeilijkheden geleid. Naast de verzoeker geldt iedere belanghebbende in een verzoekprocedure als “partij” in de zin van artikel 30p lid 1 Rv. Dat geldt dus ook voor de minderjarige, of voor pleegouders die een kind reeds meer dan een jaar in hun gezin hebben (artikel 798 lid 1 Rv). Deze zijn echter veelal niet ter zitting aanwezig,¹³ zodat de kinderrechter in een jeugd-beschermingszaak dan niet direct uitspraak kan doen, terwijl daarbij soms groot belang bestaat. En wat te denken van BOPZ-zaken? De verzoekende officier van justitie is vrijwel nooit bij de mondelinge behandeling aanwezig. In het verleden werd in al deze zaken gewoon mondeling uitspraak gedaan, ook al bestond daarvoor geen afzonderlijke wettelijke basis.¹⁴ Geen haan die daarnaar kraaide. Voor welk probleem is artikel 30p Rv dus eigenlijk de oplossing?¹⁵

Op grond van artikel 30k lid 2 Rv kan de rechter toestaan dat tijdens de mondelinge behandeling getuigen en partijdeskundigen worden gehoord. Het bewijsrecht blijft echter van toepassing, zodat er dus wel duidelijkheid moet zijn over het probandum waarover de getuigen worden bevraagd. Dat zal vaak niet meteen duidelijk zijn, nu er op de zitting nog nieuwe feiten kunnen worden gesteld. Die moeten eerst worden gewogen voordat de rechter, in een mondelinge uitspraak op grond van eerdergenoemd artikel 30p lid 1 Rv, een bewijsopdracht kan verstrekken. De vraag is dan ook of deze bepaling praktisch nut zal hebben, zolang het bewijsrecht niet

---

13 Van de minderjarige kan wel worden gezegd dat hij aanwezig is als een ouder met gezag wel is verschenen. De minderjarige wordt immers in en buiten rechte vertegenwoordigd door de gezagsouder.

14 De Rechtbank Noord-Holland heeft op 15 september 2017 (ECLI:NL:RBNHO:2017:8383) in een BOPZ-zaak welbewust mondeling uitspraak gedaan buiten tegenwoordigheid van de verzoekende officier van justitie. Van deze uitspraak is cassatie ingesteld. Bij het sluiten van de kopij voor deze bijdrage was de uitkomst daarvan nog niet bekend. Ook diverse kinderrechtters zijn inmiddels overgegaan tot het welbewust negeren van de verschijnings-eis.

15 Ten tijde van het sluiten van de kopij voor deze bijdrage werd binnen de rechtspraak nagedacht over een voorstel voor een herstelwet, dat het verschijningsvereiste zal doen vervallen.

wordt gemoderniseerd.¹⁶ Het is daarom goed dat het huidige artikel 800 lid 2 Rv, dat in niet-echtscheidingszaken de basis biedt voor het horen van informanten op de zitting, ook in het komende procesrecht gehandhaafd blijft. Dat die mogelijkheid niet naar andere typen zaken is uitgebreid is, vanuit een oogpunt van regie, een gemiste kans.

4. Conclusie

De vraag hoe het KEI-project uiteindelijk voor de familierechtelijke praktijk zal uitpakken laat zich nog slechts globaal beantwoorden. Voor digitalisering van de procesvoering biedt de KEI-wetgeving de noodzakelijke basis, maar niet voor de versterking van de regierol van de rechter.

In het specifieke familieprocesrecht van titel 6 Rv zijn geen belangrijke wijzigingen doorgevoerd. Mooi is dat een schikking straks direct in een proces-verbaal kan worden vastgelegd. Voor ex-samenwoners kan het combineren van procedures een uitkomst zijn. De invoering van de bewijsaandragplicht kan echter leiden tot het verder uit de hand lopen van vechtscheidingen. Van een aantal andere wijzigingen lijkt de rechter weinig plezier te gaan beleven.

Veel zal afhangen van de manier waarop de gerechten de regiefunctie zullen gaan inrichten en misschien wel nog meer van de taakopvatting van de individuele (familie)rechter. Mijn eigen waarneming is, dat familierechters zich zeer bewust zijn van het belang van regie en een goede en tijdige conflict diagnose. Dat komt ook tot uitdrukking in de professionele standaarden die binnen de rechtspraak worden ontwikkeld. Ook in de rechtersopleiding wordt hieraan veel aandacht besteed. Het is echter jammer dat de wetgever geen beter gereedschap heeft verschaft. De rechter zal moeten roeien met de riemen die hij al had.

---

16 Een interessante aanzet tot zo'n modernisering is te vinden in het adviesrapport "Modernisering burgerlijk bewijsrecht" van de Expertgroep modernisering bewijsrecht, dat op 10 april 2017 aan de minister van Veiligheid en Justitie is aangeboden, Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/04/11/adviesrapport-modernisering-burgerlijk-bewijsrecht. Zie ook de special bewijsrecht van *TvPP* 2017, afl. 5 die is gebaseerd op dit adviesrapport.